

ennek következtében „legnagyobb íróink és költőink művei néhány évtized múlva olvashatatlaná válnak...”

Szepesy komor jóslata hallatán mi is riadtan kérdeztük, mint azt Péchy Blanka tette: „nem születik ismét újabb babona?”. Mindenesetre érdemes Lőrinczére figyelni, aki minden nyelvművelőt óv a féligazságok abszolutizálásától és a „túlbugzó, differenciálni nem tudó, harcos nyelvvédők” módszereitől.

Szerzőnk „harcos” vagy „harcias” hangjára mindamellettszükség van, még ha neheztelnek is majd rá egy-egy dédelgetett, „házi” babona ki-pellengérezése miatt, vagy akár vitába is szállnak vele.

Hiszen Bárczi Géza is úgy vélte: „Aki fáradt lemondással áll be a nyelvművelők hadrendjébe, az magával hozza a kudarcot”.

Szepesy Gyulának őszinte meggyőződése, hogy „minden egyes babonának a pusztulása — akárcsak egy-egy boszorkány halála Petőfi János vitézésében — egy fokkal világosabbá teszi a magyar nyelv használatára egy évszázad óta rátelepedő homályosságot”.

RAJSLI Ilona

TANULMÁNYKÖTET A FORDÍTÁS KÉRDÉSEIRŐL

A fordítás tudománya. Válogatás a fordításelmélet irodalmából.
Szerkesztette: Bart István és Klaudy Kinga. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986

Átdolgozott, bővített változatban adták ki az 1980-ban egyetemi jegyzet formájában megjelentetett *Fordításelméleti szöveggyűjteményt*. A mostani válogatás bővebb, tartalmazza többek között a gépi fordítás mai helyzetével foglalkozó szemelvényeket, néhány szerző viszont, nyilván terjedelmi okokból, kimaradt a kötetből.

„Kötetünk szemelvényeinek válogatásakor kettős célt tartottunk szem előtt. Egyik célunk az volt, hogy a magyar olvasóknak bemutassuk a fordításelmélet kiemelkedő külföldi képviselőit, akiknek művei nincsenek meg magyar fordításban, s a hazai könyvtárakban idegen nyelven is alig hozzáférhetők. Másik célunk az volt, hogy mivel magyar nyelven egyelőre még egyetlen áttekinthető jellegű munka sincs a fordításelmületről, a szemelvényekből összeálljon egy általános fordításelmélet, vagyis minden fontos kérdés, ha csak érintőlegesen is, előforduljon —

írja a kötet előszavában Klaudy Kinga.

A kötetet Roman Jakobson *Fordítás és nyelvészet* című, magyarul már korábban is megjelent alaptanulmánya vezeti be, melynek közkeletűvé vált fogalmait a kötet szerzői már hivatkozás nélkül is használják. A továbbiakban a Revzin—Rozencvejg szerzőpáros a fordításelmélet tárgyáról és módszeréről értekezik, A. D. Svejcer a fordításelmélet interdiszciplináris jellegével, többek között a fordításelmélet kontrasztív nyelvészettel való kapcsolatával foglalkozik, V. N. Komisszárov pedig bizonyos fordításelméleti meghatározásokat pontosít, fogalmakat definiál. Az első fejezetet a csehszlovákiai Anton Popovičnak, a fordítás irodalomelméleti megközelítését mutató írása zárja.

A következő rész bevezető tanulmányában Revzin és Rozencvejg a fordítás folyamatát modellálja, és

neghatározza a fordítás és az interpretáció közötti különbséget. A német Otto Kade a transláció kommunikációelméleti problémáiról értekezik, kommunikációelméleti terminusokkal modellálja a fordítás folyamatát, és bemutatja a fordító kettős szerepét, aki egyúttal vevő és adó is. Az angol Eugene A. Nida szintén a fordítás folyamatát írja le, mondván, hogy a fordításnak úgy kell hatnia a célnyelvi olvasóra, mint ahogyan az eredeti hatott a forrásnyelvi olvasóra. Majd Komisszárov szemelvénye a fordítás folyamatának nyelvészeti modelljeit ismerteti, csoportosítja, és az ekvivalenciáról (egyenértékűségről) szólva már be is vezeti a harmadik fejezetet, melyben az angol J. C. Catford, az *Ekvivalencia, formális megfelelés és jelentés* című tanulmányában az ekvivalencia feltételeit vizsgálja. Míg L. Sz. Barhudarov *A nyelvi jelentés típusai és a fordítás* című értekezésében azt taglalja, hogy a fordítás során elkerülhetetlenek bizonyos szemantikai veszteségek, amelyeket a fordító úgy csökkenthet, ha eldönti, hogy a fordítandó szövegben mely jelentéseket kell feltétlenül lefordítani, és melyek azok, amelyekről lemondhat.

A kötet negyedik fejezete a transzformációkkal („átváltási műveletekkel”) foglalkozik. Recker a lexikai transzformációk és a formális logikai kategóriák közötti kapcsolatot mutatja be. T. R. Levickaja és Ada M. Fityerman arra a kérdésre próbál felelni, miért van szükség a grammatikai transzformációkra a fordításban. Gyakorlati szempontból vizsgálják a for-

dítást, és szerintük a fordításelmélet „gyakorlati kontrasztív nyelvészet”.

A következő tömb témája a fordítás címzettje, illetve a fordított szöveg befogadója. Ennek keretében Katharina Reiss a szövegtípusok eddigi felosztásait tekinti át, tartalom-, forma-, felhívásközpontú és audio-mediális szövegtípusokra osztva fel a szövegeket, s megjegyezve, hogy a fordítási módszert mindig a szövegtípushoz kell idomítani. Albrecht Neubert a lipcei iskola képviselőjeként a fordítás pragmatikai aspektusait vizsgálja. Anton Popovič pedig az olvasónak a fordítás folyamatában betöltött szerepét határozza meg.

Végül a kötet a gépi fordítás igen érdekes kérdéskörével zárul. Az amerikai A. D. Booth a gépi fordítás tudományának kialakulásáról Paul L. Garvin pedig a gépi fordításban felmerülő nyelvészeti problémákról szóló tanulmányán kívül egészen újkeletű, a 80-as években megjelent írásokat is olvashatunk. Kotov, Marcuk és Nyeljusin értekezéséből megtudhatjuk, milyen a gépi fordítással kapcsolatos helyzet a Szovjetunióban, Martin Kay az USA-ban folyó, a magyar származású I. S. Bátori pedig a nyugat-európai kutatásokról ad számot.

Ezt a rendkívüli hasznos, hiányt pótló kötetet, amelynek fordítók, tolmácsok, fordítást oktatók és tanulók, valamint a fordítás és az idegen nyelvek iránt érdeklődő olvasók vehetik hasznát, gondosan készített jegyzetanyag és a terminusok jegyzéke egészíti ki.

BALÁZS ART Valéria

S Z Í N H Á Z

IVÁN, A RETTENTŐ

— Ha már ide kerültünk, pajtás, mit tehetünk egyebet, mentsük a bőrünket, ahogy lehet, és ahogy tudjuk — „mondja” mozdulataival, tekintetével Zsorzs Miloszlavszkijnak, a besurranó tolvajnak Bunsza, a házfelügyelő, teljes és rendes nevén Iván Vaszilyevics, s miközben meg-